

Derinimo pažyma dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 250, 252¹ straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto

Institucija	Pastaba	Įvertinimas
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2018 m. balandžio 25 d. raštas	Siūlytina įvertinti įstatymo projekte keičiamo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 250 straipsnio 2 dalies atitikimą Lietuvos Respublikos kibernetinio saugumo įstatymo (ypač šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalies) nuostatomis bei galiojančios redakcijos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 250 straipsnio 5 dalies atitikimą Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo nuostatomis.	<p>Neatsižvelgti. Lingvistinė, loginė ir sisteminė siūlomos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 250 straipsnio, taip pat galiojančių BK 196–198¹ straipsnių nuostatų analizė rodo, kad jos iš esmės suderinamos su naujos redakcijos Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo nuostatomis, o konkrečiai – su šio įstatymo 4 priede pateiktu nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto sąrašu. Šio sąrašo 1 dalyje pateikiamas nacionaliniam saugumui užtikrinti strateginę reikšmę turinčios infrastruktūros sąrašas, t. y. strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai ir įrenginiai, įskaitant informacines sistemas. Šių BK ir Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo sąvokų skirtumai yra neesminiai – skiriasi tik žodžių išdėstymo eiliškumas, o sąvokų turinys yra tapatus. Pastebėtina ir tai, kad BK nesiūlė keisti ir Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo projekto autoriai bei šį įstatymą derinę ir priėmę subjektai. Būtina pabrėžti, kad BK nuostatų pažodinis suderinamumas su kitais įstatymais neturi būti savitiksliis, o dažnas BK formuluočių kaitaliojimas gali turėti neigiamų pasekmių vykstančio baudžiamojo persekiojimo efektyvumui.</p> <p>Į siūlymą suderinti BK nuostatas su Lietuvos Respublikos kibernetinio saugumo įstatymo 2 straipsnio 2 dalies nuostatomis taip pat neatsižvelgta. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, <i>inter alia</i> šiuos: kad teisinių santykių subjektai galėtų žinoti, ko iš jų reikalauja teisė, teisės normos turi būti nustatomos iš anksto, teisės aktai turi būti oficialiai skelbiami, jie turi būti vieši ir prieinami; kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus; teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (<i>lex non cogit ad impossibilia</i>) (<i>inter alia</i> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai). Taip pat ir Baudžiamojo kodekso 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Nors Kibernetinio saugumo įstatyme yra vartojamas terminas „ypatingos svarbos informacinė infrastruktūra“, o Vyriausybei pavesta patvirtinti ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą ir (arba) šios infrastruktūros valdytojų sąrašą, tačiau informacija apie ypatingos svarbos infrastruktūros objektus ir jų valdytojus, ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą ir jos valdytojus saugumo sumetimais yra įslaptinta Lietuvos</p>

		<p>Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka. Dėl šios priežasties daugeliu atvejų kaltininkas neturės galimybės žinoti, ar jo daroma nusikalstama veika yra nukreipta prieš ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą, ar ne. Faktiškai tai reikštų, kad kaltininkas pagal šį požymį negalėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nes jo veiksmuose nebūtų intelektualinio kaltės elemento – suvokimo, kad daro veiką prieš ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą, o tai šios normos taikymą darytų neperspektyvia. Be to, griežtesnės atsakomybės nustatymas pagal kvalifikuotą požymį, kurio neapėmė kaltininko tyčia, pažeistų baudžiamosios teisės kaltės ir <i>nullum crimen sine lege</i> principus.</p> <p>Dėl šių priežasčių siūlytina BK 196–198¹ ir 250 straipsniuose palikti jau anksčiau įtvirtintas vertinamojo pobūdžio sąvokas „strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinti informacinė sistema (objektas)“ ar „didelę reikšmę valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinti informacinė sistema“.</p>
Lietuvos Respublikos saugumo departamento 2018 m. balandžio 17 d. raštas Nr. 18-2801	<p>1. Įstatymo projekto autoriai naujus BK 250 straipsnio 2 dalies požymius nuo kitų BK kriminalizuotų panašių ar identiško pobūdžio nusikalstamų veikų (BK 196, 197 straipsnių nuostatos) siūlo atriboti tik pagal nusikalstamos veikos tikslą. Manytina, kad vien tik teroristinio tikslo, kaip subjektyviosios nusikalstamos veikos sudėties požymio, įvardijimas negarantuos sėkmingo panašaus pobūdžio nusikaltimų atskyrimo problemos išsprendimo, tačiau priešingai gali padaryti baudžiamosios atsakomybės ribų nustatymą dar sudėtingesniu.</p>	<p>Neatsižvelgta. Būtent teroristiniai tikslai ir padeda atskirti bei atriboti teroristinius nusikaltimus nuo įprastinių nusikaltimų. Tuo pagrindu suformuluotos daugumos BK 250–252 straipsniuose numatytų teroristinių nusikaltimų dispozicijos. Taip pat ir šiuo įstatymu įgyvendinamos Direktyvos 2017/541 3 straipsnio 1 dalies i) punkto nuostata įpareigoja teroristiniu nusikaltimu laikyti tam tikrus neteisėto poveikio elektroniniams duomenims ar informacinei sistemai atvejus, jeigu tai padaryta teroristiniais tikslais.</p> <p>Pastebėtina, kad nei Direktyva, nei įstatymo projektas nereikalauja, kad teroristiniu nusikaltimu būtų laikomas bet koks neteisėtas poveikis elektroniniams duomenims ar informacinei sistemai (pvz., BK 196 ar 197 straipsnių 1 dalyse numatytos veikos). Teroristiniu nusikaltimu, vadovaujantis Direktyvos reikalavimais, siūloma pripažinti tik tam tikrus kvalifikuotus neteisėto poveikio elektroniniams duomenims ar informacinei sistemai atvejus (nukreiptus prieš daugelį informacinių sistemų, prieš kritinės infrastruktūros informacinę sistemą ar darančią didelę žalą), jeigu tai padaryta teroristiniais tikslais.</p>
	<p>2. Aptariamam aspektui būtina paminėti, kad BK 196 straipsnio 2 dalyje, 197 straipsnio 2 dalyje, 198 straipsnio 2 dalyje, 198¹ straipsnio 2 dalyje jau yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, kuriais kėsiniama į strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčias informacines sistemas ar jų elektroninius</p>	<p>Neatsižvelgta. Be abejo, valstybės narės turi diskreciją žengti plačiau ir pripažinti teroristiniais nusikaltimais tam tikras veikas ir nesant teroristinių tikslų, tačiau tokiu atveju kyla objektyvaus pakaltinimo grėsmė, t. y. kai asmuo vien dėl jo veikos kilusių padarinių bus pripažįstamas teroristu, nepriklausomai nuo to, ar darydamas šią veiką jis apskritai turėjo teroristinių tikslų, motyvacijos, ar ne. Pažymėtina, kad net ir kėsinimasis į itin svarbius objektus ne visuomet turėtų būti pripažįstamas terorizmu, nes kaltininkas gali kėsintis į šiuos objektus dėl keršto, pavydo,</p>

<p>duomenis. Taigi atkreiptinas dėmesys, kad BK jau yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas, kuriomis kėsiamasi paveikti ar sutrikdyti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių elektroninių duomenų saugumą ir informacinių sistemų sklandų funkcionavimą ar valdymą. Projekto rengėjai nurodo, kad esminis skirtumas tarp esamo BK reglamentavimo ir siūlomo įtvirtinti įstatymo projektu yra būtent subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis – teroristiniai tikslai. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad siūlomas BK 250 straipsnio 2 dalies veikos padarymo tikslas dėl savo turinio neapibrėžtumo būtų sunkiai įrodomas ir neleistų jo aiškiai atriboti nuo panašių nusikalstamų veikų, todėl tokius veiksmus tektų kvalifikuoti pagal BK 196 straipsnio 2 dalį, 197 straipsnio 2 dalį, 198 straipsnio 2 dalį arba 198¹ straipsnio 2 dalį, kada kėsiamasi paveikti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčią informacinę sistemą ar jos elektroninius duomenis (apsiribojant tik nusikalstamos veikos sudėties objektyviųjų požymių įrodinėjimu).</p> <p>Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad visais atvejais kai kėsiamasi į strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčius objektus ir jų elektroninių duomenų bei informacinių sistemų saugumą, betarpiškai kyla grėsmė, kad tokie veiksmai gali destabilizuoti ar sunaikinti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčią informacinę sistemą ar jos elektroninius duomenis, t.y. sutrikdyti svarbiausių valstybės konstitucinių, politinių ir ekonominių darinių veiklą, kas atitinka BK 252¹ straipsnio 3 dalyje nurodytų teroristinių tikslų sąvokos turinį. Todėl manytina, kad siekiant teisinio aiškumo, galima būtų tikslinti BK 252¹ straipsnio 1 dalį, priskiriant BK 196 straipsnio 2 dalyje, 197 straipsnio 2 dalyje, 198 straipsnio 2 dalyje, 198¹ straipsnio 2 dalyje nurodytus nusikaltimus prie teroristinių nusikaltimų.</p>	<p>chuliganiškų paskatų ar pan., kas savaime nesudaro pagrindo juos laikyti teroristiniais nusikaltimais.</p> <p>Pastebėtina ir tai, kad pastabos autorių pateiktas siūlymas turi esminių trūkumų: pripažinus visas BK 196 ar 197 straipsnio 2 dalyse nurodytas veikas teroristiniais nusikaltimais, jais nepagrįstai būtų laikomas ir bet koks didelę žalą sukėlęs neteisėtas poveikis bet kuriai informacinei sistemai ar jos elektroniniams duomenims, arba neteisėtas poveikis daugeliui informacinių sistemų, arba bet koks pasinaudojimas svetimais asmens duomenimis. Faktiškai tai reikštų, kad bet koks kompiuterinių „virusų“, „botnet“ų“ ar kitų panašių priemonių panaudojimas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus būtų pripažįstamas terorizmu, net jei tuo nebuvo siekiama destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės konstitucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius arba įbauginti visuomenę. Be to, toks normos konstravimas neatitiktų Direktyvos 15 straipsnio 2 dalies reikalavimo, nustatančio, kad už teroristiniais tikslais padarytus nusikaltimus būtų numatytos griežtesnės sankcijos nei už įprastas nusikalstamas veikas.</p>
---	---

	<p>3. Pažymėtina, kad Įstatymo projekte siūlomos formuluotės „<i>paveikė daugelį informacinių sistemų</i>“ arba „<i>paveikė vieną ar daugiau informacinių sistemų padarydamas didelės žalos</i>“ palieka plačias galimybes jos turinio interpretacijoms, todėl lieka neaišku, kokių būtent pavojingų ir neteisėtų veiksmų atlikimas šiuo atveju patenka į dispozicijoje nurodytos nusikalstamos veikos turinį ir atitinkamai užtrauktų kaltininkui baudžiamąją atsakomybę. Būtina paminėti, kad baudžiamajame įstatyme vertinamieji požymiai privalo būti kuo mažiau abstraktūs tam, kad juos įmanoma būtų susieti su faktinėmis aplinkybėmis bei požymių turinio atskleidimo kriterijais.</p>	<p>Neatsižvelgti. Šia pastaba kritikuojamos galiojančio BK 196, 197 straipsnių formuluotės, kurias tik siūloma perimti BK 250 straipsnio pataisomis. Pažymėtina, kad aptariamoms nuostatomis į nacionalinę teisę perkelti 2013 m. rugpjūčio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/222/TVR, 9 straipsnio nuostatas. Aptariamoms BK 196, 197 straipsnių formuluotėms jau buvo svarstytos ir koreguotos jų svarstymo ir priėmimo Seime metu, tad grįžti prie šios diskusijos nėra tikslinga.</p>
	<p>4. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2018 m. kovo 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas, todėl siūlome BK nuostatas, susijusias strategine reikšme nacionaliniam saugumui turinčiais objektais, atitinkamai suderinti su pasikeitusiu įstatyminiu reglamentavimu.</p>	<p>Neatsižvelgti. Žr. argumentus dėl Vidaus reikalų ministerijos pastabos.</p>
<p>Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. balandžio 17 d. raštas Nr. NR-306</p>	<p>1. Mūsų nuomone, Direktyvos (ES) 2017/541 2 straipsnio 1 punkte pateikta sąvokos „lėšos“ apibrėžtis lieka neįgyvendinta, nors trečioje atitikties lentelės skiltyje nurodytas visiškai šios direktyvos nuostatos įgyvendinimo lygis. Manome, kad ties šia direktyvos nuostata nurodyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 224¹ straipsnio 1 dalies nuostata, kurioje yra išaiškinta BK 216 straipsnyje vartojama sąvoka „nusikalstamu būdu gautas turtas“ yra neaktuali Direktyvos (ES) 2017/541 nuostatų įgyvendinimui, konkrečiai, minėtos direktyvos nuostatos bei šios direktyvos 11 straipsnio, kuriame vartojama sąvoka „lėšos“, įgyvendinimui, kadangi BK 216 straipsnis neįgyvendina minėtų Direktyvos (ES) 2017/541 nuostatų. Manome, kad BK turėtų būti atskirai pateiktas sąvokos „lėšos“ išaiškinimas, kuris būtų susijęs su lėšomis, teikiamomis teroristinei veiklai remti ir finansuoti.</p>	<p>Iš dalies atsižvelgta. Atitikties lentelėje pašalinta nuoroda į BK 224¹ straipsnio nuostatą. Tačiau siūlymui BK įtvirtinti termino „lėšos“ apibrėžimą nepritartina, nes ji neturės pridėtinės vertės. Pažymėtina, kad BK 250⁴ straipsnyje vartojamas ne tik terminas „lėšos“, bet ir „kitas turtas“, „kitokia materialinė parama“, kas leidžia suvokti, kad kalbama apie bet kokio pavidalo turtą. Direktyva į BK neprivalo būti perkeliama pažodžiui, valstybės narės yra laisvos pasirinkti, kaip jos perkelti Direktyvoje numatytas priemones į nacionalinę teisę. Pažymėtina, kad teismas, aiškindamas BK 250⁴ straipsnio nuostatas, turės jas aiškinti sistemiškai, be kita ko, atsižvelgdamas ir į kituose įstatymuose pateiktą teisinį reguliavimą. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 2 straipsnyje pateikiamas „turto“ apibrėžimas, kuris nurodo, kad turtu laikomi daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai, kitos finansinės priemonės, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, kitos turtinės ir neturtinės vertybės, taip pat bet koks kitas fizinis arba ne fizinis, kilnojamasis arba nekilnojamasis, materialus arba nematerialus turtas ir bet kokios formos, įskaitant elektroninę ar skaitmeninę,</p>

		<p>teisiniai dokumentai arba priemonės, įrodančios nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises.</p> <p>Pažymėtina ir tai, kad Konstituciniame akte „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ <i>inter alia</i> nustatyta, kad Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis (2 straipsnis). Konstitucinis visateisio Lietuvos Respublikos dalyvavimo Europos Sąjungoje imperatyvas suponuoja ir konstitucinį Lietuvos Respublikos įsipareigojimą tinkamai įgyvendinti Europos Sąjungos teisės reikalavimus; Europos Sąjungos teisė yra Lietuvos Respublikos teisės, <i>inter alia</i> Konstitucijos, aiškinimo šaltinis tose srityse, kuriose pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 1 straipsnį Lietuva dalyvauja ar patiki Europos Sąjungai valstybės institucijų kompetenciją. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra svarbi ir Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui. Vadovaujantis Europos Sąjungos teisėje įtvirtinta Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareiga, įgyvendinant Direktyvą reikšmingos BK nuostatos turi būti interpretuojamos kiek įmanoma atsižvelgiant į Direktyvos nuostatas ir tikslus (su atitinkamais pakeitimais žr., pvz., Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2005 m. birželio 16 d. Sprendimą <i>Pupino</i>, C-105/03; 2015 m. spalio 15 d. Sprendimą <i>Covaci</i>, C-216/14). Atsižvelgiant į tai, baudžiamojoje byloje BK 250⁴ straipsnio nuostatas taikantis teismas, be kita ko, turės atsižvelgti ir į Direktyvoje pateiktą teisinį reguliavimą.</p>
	<p>2. Pagal prie Direktyvos (ES) 2017/541 2 straipsnio 3 punkto, kuriame įtvirtinta direktyvos sąvokos „teroristinė grupė“ apibrėžtis, antroje atitikties lentelės skiltyje pateiktas BK 25 straipsnio nuostatas kaip visiškai įgyvendinančias minėtą direktyvos nuostatą, teroristinė grupė prilyginama nusikalstamam susivienijimui. Tačiau panašu, kad BK 25 straipsnio 4 dalyje pateikta sąvokos „nusikalstamas susivienijimas“ apibrėžtis neatitinka direktyvos sąvokos „teroristinė grupė“ apibrėžties, t. y., direktyvoje nurodyta, kad teroristinė grupė yra „<i>organizuota daugiau kaip dviejų asmenų grupė, sukurta tam tikram laikotarpiui ir darniai veikianti turint tikslą vykdyti teroristinius nusikaltimus</i>“; „<i>organizuota</i> [paryškinta mūsų]“ reiškia, kad grupė sudaryta neatsitiktinai ir joje nebūtinai turi būti formaliai</p>	<p>Iš dalies atsižvelgta. BK 249¹ straipsnyje kriminalizuotas ne tik teroristinių grupių, bet ir organizuotų grupių, kurių tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, kūrimas ir veikla. Atitikties lentelėje pateiktas visas BK 25 straipsnio tekstas, kuriame aktualus ne tik nusikalstamo susivienijimo (teroristinės grupės) (BK 25 straipsnio 4 dalis), bet ir organizuotos grupės apibrėžimas (BK 25 straipsnio 3 dalis). BK 250⁴ straipsnyje taip pat pateikiama nuoroda į grupes, kurių tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, t. y. kalbama tiek apie nusikalstamus susivienijimus, tiek apie organizuotas grupes.</p> <p>Tuo tikslu atitikties lentelėje pateikta papildoma paaiškinanti pastaba.</p>

	<p>nustatyti jos narių vaidmenys, užtikrintas narystės tęstinumas ar išplėtotą struktūrą, o BK 25 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veikai daryti susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Atsižvelgdami į tai, kas nurodyta, manome, kad BK įtvirtinta sąvokos „nusikalstamas susivienijimas“, kuriai priklauso teroristinė grupė, apibrėžtis neatitinka Direktyvos (ES) 2017/541 sąvokos „teroristinė grupė“ apibrėžties, įtvirtintos šios direktyvos 2 straipsnio 3 punkte.</p>	
--	--	--

Teisingumo ministras
Elvinas Jankevičius

20180618